

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Výkon rodičovské zodpovědnosti

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program: **SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE**

Autor: Kateřina Sulzerová

Vedoucí práce: JUDr. Věra Pražmová, Ph.D.

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „Výkon rodičovské zodpovědnosti“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 3.5.2021

.....

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala JUDr. Davidovi Řezníčkovi, Ph.D., LL.M. za odborné vedení mé bakalářské práce a JUDr. Věře Pražmové, Ph.D. za vstřícný přístup a ochotu, při převzetí vedení této práce. Také bych ráda poděkovala své rodině a přátelům za podporu, pomoc a především trpělivost, kterou se mnou měli nejen při psaní bakalářské práce, ale i po celou dobu mého studia.

Výkon rodičovské zodpovědnosti

Abstrakt

Výkon rodičovské zodpovědnosti je souhrnem práv a povinností obou rodičů spočívající v péči o nezletilé dítě. Toto téma nese název dřívější právní úpravy (1998-2014). Aktuální právní úprava uvádí pojem „rodičovská odpovědnost“, proto se zde budou objevovat oba výrazy, z důvodu použití převážně aktuálních zdrojů. Cílem této bakalářské práce je co nejspřístupněji popsat a seznámit čtenáře s problematikou výkonu rodičovské zodpovědnosti. Tato práce je čistě teoretická a je z velké části zpracována na základě obsahové analýzy z odborných zdrojů, přičemž bylo čerpáno především ze zákonů a aktuální judikatury, které o rodičovské zodpovědnosti pojednávají. Tato práce by měla pro praxi přinést jasné a přehledné informace, které mohou být využity zájemci o toto téma, popř. posloužit dalším studentům jako studijní materiál. Práce je zpracovaná do pěti velkých kapitol. První kapitola pojednává o samotné rodičovské zodpovědnosti, její historii a nositelích. V druhé kapitole jsou popsány jednotlivé zásahy do rodičovské zodpovědnosti, jejich právní úprava a možnosti, jak se v takovém případě bránit. K této kapitole byl statisticky vypracován také přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech pozastavení, omezení, zbavení a obnovení rodičovské zodpovědnosti. Možnosti péče a styku s nezletilým dítětem jsou popsány ve třetí kapitole, kde jsou vymezeny také tři základní formy péče o dítě. V další kapitole jsou zpracovány jednotlivé postoje institucí týkajících se péče o nezletilé. A poslední pátá kapitola pojednává o Cochemském modelu a jeho možnostech začleňování do praxe v České republice.

Klíčová slova

rodičovství; výkon; zodpovědnost; rodič; dítě; péče

Discharge of parental responsibility

Abstract

The exercise of parental responsibility is the sum total of the rights and obligations of both parents to care for a minor child. This topic bears the name of the former legislation (1998-2014). The current legislation mentions the term "parental responsibility", therefore both terms will appear here, due to the use of mostly current sources. The aim of this bachelor thesis is to describe and introduce the issue of parental responsibility to the reader as clearly as possible. This thesis is purely theoretical and is largely based on a content analysis from professional sources, drawing mainly on statutes and current case law that deal with parental responsibility. This thesis should provide clear and transparent information for practice, which can be used by those interested in this topic or serve as study material for other students. The thesis is organized into five major chapters. The first chapter deals with parental responsibility itself, its history and its bearers. The second chapter describes the various interferences with parental responsibility, their legal regulation and the possibilities how to defend oneself in such a case. In addition to this chapter, a statistical overview of final court decisions on the suspension, limitation, removal and restoration of parental responsibility has been drawn up. The options for custody and access to a minor child are described in Chapter 3, where three basic forms of custody are also defined. In the next chapter, the different positions of institutions regarding the care of minors are elaborated. The fifth and last chapter deals with the Cochem model and its possibilities of incorporation into practice in the Czech Republic.

Key words

parenthood; exercise; responsibility; parent; child; custody

Obsah

Úvod	8
1 Rodičovská zodpovědnost.....	9
1.1 Vymezení pojmu	9
1.2 Historie rodičovské zodpovědnosti	10
1.3 Nositelé rodičovské zodpovědnosti	11
2 Zásahy do výkonu rodičovské zodpovědnosti	13
2.1 Pozastavení výkonu rodičovské zodpovědnosti	13
2.2 Omezení rodičovské zodpovědnosti.....	15
2.3 Zbavení rodičovské zodpovědnosti	16
2.4 Obnovení rodičovské zodpovědnosti	19
2.5 Jak se bránit proti rozhodnutí při zásahu do rodičovské zodpovědnosti.....	20
3 Možnosti péče a styku s nezletilým dítětem	22
3.1 Rozdíl mezi péčí a stykem – legislativa	22
3.1.1 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník	22
3.1.2 Úmluva o právech dítěte	23
3.1.3 Úmluva o styku s dětmi	23
3.2 Formy péče o dítě	24
3.2.1 Výlučná péče jednoho z rodičů.....	24
3.2.2 Střídavá péče.....	25
3.2.3 Společná péče	26
4 Výkon RZ z pohledu institucí, které se zabývají péčí o nezletilé	27
4.1 Postoj školního zařízení.....	27
4.2 Postoj dětského domova	28
4.3 Postoj orgánu sociálně-právní ochrany dětí	30
4.3.1 Zákon č. 359/1991 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí.....	30
4.3.2 Postupy OSPOD ve věcech rodičovské zodpovědnosti.....	30
4.3.3 OSPOD jako kolizní opatrovník.....	33
5 Cochemská praxe	35
5.1 Principy cochemské praxe.....	35
5.1.1 Rozhodnutí patří do rukou rodičů.....	35
5.1.2 Všechny profese jsou si rovny	35
5.1.3 Respekt, komunikace, orientace na perspektivu dítěte	36
5.1.4 Koordinovaný postup.....	36
5.2 Role profesí	36
5.3 Cochemská úmluva	37

5.4	Cochemská praxe v ČR	38
	Závěr	40
	Seznam použitých zdrojů.....	41
	Seznam tabulek.....	46
	Seznam zkratk.....	47

Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma Výkon rodičovské zodpovědnosti. Toto téma mě zaujalo především proto, že jeho podstatou jsou vztahy mezi rodiči a dětmi a mně osobně byla vztahová problematika vždy blízká. S výkonem rodičovské zodpovědnosti se setkáváme každým dnem, ať už ve vlastní rodině nebo rodině cizí, a i přes to si mnoho lidí nedovede představit, o čem tento pojem pojednává. Na základě této skutečnosti jsem si pro vypracování své práce stanovila cíl, co nejsrozumitelněji popsat a seznámit čtenáře s problematikou výkonu rodičovské zodpovědnosti. Zpracované informace mohou poté posloužit jako studijní materiál studentům, kolegům, popřípadě jakýmkoli zájemcům o toto pestré téma.

Vzhledem k tomu, že jsem absolvovala povinnou dvoutýdenní praxi k bakalářské práci na oddělení sociálně-právní ochrany dětí, kde jsem sbírala informace týkající se postupu této instituce při neplnění práv a povinností vycházejících z rodičovské zodpovědnosti, měla jsem možnost práci obohatit také o poznatky z praxe. Tyto získané zkušenosti jsem aplikovala do jedné z podkapitol s názvem Postupy OSPOD ve věcech rodičovské zodpovědnosti. Při absolvování odborné praxe jsem se poprvé doslechla o novém fenoménu zvaném Cochemská praxe, nebo také Cochemský model. Tento model se pojí s problematikou rodičovské zodpovědnosti, tudíž shledávám důležitost jej zmínit a popsat jeho podstatu v jedné z kapitol této práce.

Jelikož jde o teoretickou práci, zvolila jsem jako metodu pro zpracování obsahovou analýzu z odborných zdrojů. Při vypracovávání práce bylo čerpáno především z aktuální právní úpravy, ve které je toto téma zakotvené. Použita byla také komentářová literatura, odborné články a aktuální soudní judikatura Ústavního soudu.

1 Rodičovská zodpovědnost

V dřívější právní úpravě, konkrétně v zákoně o rodině, se tento soubor práv a povinností rodičů k dítěti definoval jako „rodičovská zodpovědnost“. Nový občanský zákoník i literatura z něj vycházející uvádějí pojem „rodičovská odpovědnost“ (Šínová et al., 2016). Z výroku Šmída (2014) vyplývá, že není potřeba rozeznávat dvě významově stejná slova, protože „zodpovědnost“ a „odpovědnost“ jsou synonyma. Jde pouze o změnu formulační, nikoliv změnu obsahovou. Práva a povinnosti rodičů jsou totožné jak v dřívější právní úpravě, tak i v té aktuální (Šmíd, 2014).

1.1 Vymezení pojmu

Pojem rodičovská odpovědnost definuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (§858). Především jde o povinnosti a práva rodičů spočívající v péči o dítě, která zahrnuje zejména péči o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání. Obsahem rodičovské odpovědnosti je i určení místa bydliště dítěte, jeho zastupování a spravování jmění. Rodičovská odpovědnost vzniká narozením dítěte a zaniká v moment, kdy dítě nabude zletilosti. O změnách v rozsahu a trvání této odpovědnosti může rozhodovat pouze soud. Právní úprava ve věcech týkajících se rodičovské odpovědnosti je provázena celou prací. Jednotlivé kapitoly odkazují na konkrétní paragrafy, které obsahují skutečnosti spjaté s rodičovskou odpovědností (§865-§874 NOZ).

Hrušáková et al. (2017) uvádí, že pojem rodičovská odpovědnost je třeba vnímat také jako jednotlivá právní a současně morální pravidla. To nejdůležitější, co se v rodičovské odpovědnosti skrývá, je samotné rodičovství, které se pojí a navazuje na blaho a nejlepší zájem dítěte (Hrušáková et al., 2017).

V publikaci Rodičovská odpovědnost klade Šínová et al. (2016) důraz na to, že rodičovská odpovědnost je zásadním významem rodičovské péče o dítě, kterou nelze nahradit ani zastoupit, a je především k užitku dítěte. Dále uvádí, že rodičovská odpovědnost je především jakýmsi příkazem patřičné péče o dítě, díky které rodiče jednají tak, aby dítěti vytvořili prostor, ve kterém se dítě bude cítit v bezpečí a bude se moci správně vyvíjet. Koncept patřičné péče však nelze vykládat pouze jako péči o dítě samotné. Vedle péče je třeba dbát na jeho výchovu, ale i poctivé hospodaření s jměním dítěte (Šínová et al., 2016). Evropská soudní síť (2020) uvádí, že by se rodiče o toto jmění měli starat jako hospodáři a peněžní obnos, který neslouží k úhradě výdajů spojených

s majetkem dítěte, náležitě chránit. V případě, že by při právních jednáních týkajících se spravování jmění dítěte mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodičem a dítětem, je namístě jmenovat opatrovníka, který by v těchto věcech dítě zastupoval. Pokud rodiče nespravují jmění dítěte řádně, jsou povinni uhradit vzniklou škodu stejnoměrně a bez rozdílu. V případě neshody rodičů v těchto věcech, o nich rozhodne na základě návrhu rodiče soud (Evropská soudní síť, 2020).

1.2 Historie rodičovské zodpovědnosti

Výčet základních práv a povinností rodičů vůči dítěti byl i v minulosti vždy ukotven v právní úpravě vztahů mezi rodiči a dětmi. Důležité je neopomenout fakt, že v historii rovnost rodičů nebyla vždy součástí zákona. Obecný zákoník občanský z roku 1811 upravoval rodičovské právo, které vycházelo z výsadního postavení otce. Příslušela mu tzv. moc otcovská. Tato práva a povinnosti příslušela pouze otci, matce nikoliv (Šmíd, 2014). Pokud došlo k rozvodu manželství, popřípadě rozpadu partnerského vztahu, přebíral děti do své péče výhradně otec – s výjimkou dívek do 7 let a chlapců do 4 let (Grossová, 2006). V momentě, kdy otec zemřel, tato práva převzal poručník, neboť za zákonného zástupce byl považován pouze otec dítěte. Poručník tak získal nárok rozhodovat v nejdůležitějších záležitostech dítěte, ve správě jeho jmění, směl dítě zastupovat, volit dítěti povolání a mimo jiné byl oprávněn dát dítěti svolení k sňatku, avšak výkon těchto práv musel svolit opatrovnícký soud. OZO mimo moc otcovskou upravoval také tzv. rodičovskou moc, která pojednávala o právech a povinnostech obou rodičů. Byla to taková práva a povinnosti, která mohla vykonávat i sama matka, v případě, že otec nebyl. Z toho vyplývá, že to, co je dnes obsahem rodičovské odpovědnosti, bylo v minulosti vymezeno v obecném zákoníku občanském pod mocí otcovskou a mocí rodičovskou se společnými právy a povinnostmi rodičů (Šmíd, 2014).

Dle Šínové et al. (2016) spočívá v tom, že v roce 1949 následovala nová právní úprava zákonu o právu rodinném, kde byla ukotvena rodičovská moc, která již byla genderově vyrovnaná. Šmíd (2014) dále uvádí, že obsahem rodičovské moci bylo mimo jiné právo a povinnost zastupovat děti, spravovat jejich majetek a jednání. V této právní úpravě poručník vystupoval pouze v případě, že by se z dětí staly sirotci a rodičovská práva a povinnosti neměl kdo jiný převzít (Šmíd, 2014).

V zákoně o rodině z roku 1963 byl nahrazen stávající pojem rodičovské moci termínem práva a povinnosti rodičů (Grossová, 2006). Šmíd (2014) uvádí, že je diskutabilní, která práva a povinnosti jsou součástí institutu rodičovských práv, a která již přesahují

tento rozsah. Orientace na výchovu dítěte byla obecně popsána v původním znění zákona o rodině (Šmíd, 2014).

Poté co bylo po roce 1989 přijato velké množství mezinárodních smluv došlo na tzv. velkou novelu zákona o rodině (Šínová et al., 2016). Šmíd (2014) uvádí, že v této novele došlo k zaměnění stávajícího pojmu rodičovská práva a povinnosti na nový pojem rodičovská odpovědnost. Z tohoto přejmenování vyplývá, že definice rodičovské zodpovědnosti zahrnovala mimo jiné komplex práv a povinností při péči o nezletilé dítě, která spočívala především v péči o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, při zastupování dítěte a správě jeho jmění (Šmíd, 2014). Co se výkonu RZ týče, rodiče byli mimo jiné povinni pečlivě chránit zájem dítěte, přičemž měli právo na užití adekvátních výchovných prostředků, avšak za předpokladu, že nebude dotčena důstojnost dítěte a jakýmkoli způsobem ohroženo jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj (§ 31 ZOR).

1.3 Nositelé rodičovské zodpovědnosti

Rodičovská odpovědnost přísluší každému rodiči, který je povinen vykonávat práva a povinnosti z ní plynoucí. Rodič může být své rodičovské odpovědnosti zbaven pouze na základě rozhodnutí soudu (§871 zákona č. 89/2012 Sb., NOZ).

Pokud jeden z rodičů nežije, není-li znám, je jeho rodičovská odpovědnost pozastavena či omezena, vykonává práva a povinnosti z ní plynoucí druhý rodič. V případě, že je rodičům výkon RO pozastaven, je soudem jmenován opatrovník. Pokud nemá ani jeden z rodičů rodičovskou odpovědnost nebo jim je pozastavena, je dítěti soudem jmenován poručník, který přebírá veškerá práva a povinnosti plynoucí z RO místo rodičů s tím rozdílem, že nemá k dítěti vyživovací povinnost. Poručník bývá jmenován i v případě, že oba rodiče nezletilého dítěte zemřeli nebo nejsou plně svéprávní (Náhradní rodičovství, © 2019). Je-li to v zájmu dítěte, poručníkem bývá jmenována osoba, kterou navrhuje rodiče, zpravidla člověk příbuzný či blízký. Pokud v blízkém okruhu není vhodný člověk pro vykonávání této funkce, soud pověřuje orgán sociálně - právní ochrany dětí. Poručník je pod dozorem soudu, je povinný předkládat mu pravidelné informace o vývoji dítěte, včetně nakládání s jeho jměním (Evropská soudní síť, 2020). Pokud poručník o dítě náležitě pečuje, je mu poskytováno hmotné zabezpečení stejně jako u dítěte, které bylo svěřeno do pěstounské péče (Macela, © 2021).

Osvojitele lze rovněž dle Evropské soudní sítě (2020) považovat za nositele rodičovské odpovědnosti, neboť v momentě nabytí právní moci rozhodnutí soudů, se stává rodičem osvojeného dítěte a vztahují se na něj práva a povinnosti plynoucí z RO.

V určité míře je třeba zařadit k nositelům RO i pěstouny. Do této formy náhradní rodinné péče jsou svěřovány děti, o které nemůžou pečovat rodiče ani poručník, a to na dobu, dokud nezmizí překážka, která brání rodičům v osobní péči o nezletilé (Evropská soudní síť, 2020). Náhradní rodičovství (© 2019) zmiňuje vedle běžné pěstounské péče existenci formy této péče na přechodnou dobu, která spočívá především v tom, že je dítěti, o které se vlastní rodina nemůže momentálně postarat, zprostředkováno jiné rodinné prostředí. Na základě této možnosti se dítě nemusí umisťovat do ústavní péče, a přečkat tak nelehkou životní situaci v příjemnějších (Náhradní rodičovství, © 2019). I v případě svěření dítěte do pěstounské péče, jsou biologickým rodičům zachována práva a povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, mimo těch, které zákon stanovuje pěstounovi (MPSV, 2019). Pěstoun plní práva a povinnosti rodičů v přiměřené míře. Má povinnost dítě zastupovat, spravovat jeho jmění, a rovněž oprávnění rozhodovat o jeho běžných záležitostech (Evropská soudní síť, 2020). K jeho povinnostem se řadí i řádná informovanost rodičů o důležitých záležitostech týkajících se dítěte, umožnění styku dítěte se svými rodiči i vzájemné prohlubování vztahů dítě – rodič (MPSV, 2019). Oproti osvojení, je u pěstounské péče možnost navrácení dítěte do původní rodiny. V případě, že rodiče budou požadovat děti zpět do své péče, je - li to v zájmu dítěte, soud této žádosti zpravidla vyhová (Macela, © 2021). Pěstoun, stejně jako poručník, nemá k dítěti vyživovací povinnost (MPSV, 2019).

2 Zásahy do výkonu rodičovské zodpovědnosti

Pro to, aby byla výchova řádně vykonávána, je v určitých případech potřeba do rodičovské zodpovědnosti zasáhnout. Těmito zásahy je míněno pozastavení, omezení a zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo jejího výkonu (§868 - §874 zákona č. 89/2012 Sb., NOZ).

2.1 Pozastavení výkonu rodičovské zodpovědnosti

Výkon rodičovské odpovědnosti je pozastaven v případě, že rodič předtím nenabyl plné svéprávnosti, ať už jejím přiznáním nebo uzavřením manželství (§868, odst. 1 NOZ). Pokud je rodiči omezena svéprávnost ve výkonu rodičovské odpovědnosti, je samotná rodičovská odpovědnost pozastavena. O tom, zda bude rodiči zachován osobní styk s dítětem, a zda bude moc vykonávat práva a povinnosti týkající se péče o dítě, rozhodne soud (§868, odst. 2 NOZ).

Pokud ve výkonu rodičovské odpovědnosti brání podstatná skutečnost a je v zájmu dítěte rodičovskou odpovědnost pozastavit, soud tak může učinit a pozastavit ji (§869, odst. 1 NOZ). Pozastavení RO však nemění nic na skutečnosti, že rodič má stále vůči dítěti vyživovací povinnost (§869, odst. 2 NOZ).

Dle Motejla et al. (2007) přichází v úvahu tento zásah do rodičovské zodpovědnosti v případě, že rodič ze závažných důvodů nemůže o dítě pečovat – zejména jestliže se rodič není schopen skutečně postarat o dítě, a užít tak svých práv a povinností, které z rodičovské zodpovědnosti vyplývají. Tento krok lze učinit především v případě, že jej vyžaduje zájem dítěte. Příkladem mohou být dlouhodobé zdravotní problémy, dlouhodobé pobývání v zahraničí nebo pobyt ve výkonu trestu (Motejl et al., 2007).

V návaznosti na §869 odst. 2 NOZ lze považovat za podstatnou skutečnost, na základě které je rodiči pozastavena jeho odpovědnost, výkon trestu. Nejvyšší soud České republiky v senátu složeném z předsedy JUDr. Pavla Pavlíka a soudců JUDr. Lubomíra Ptáčka, Ph.D. a JUDr. Pavla Vrchy však vydal rozsudek sp. zn. 30 Cdo 1686/2011, ze kterého vyplývá, že ani výkon trestu jednoho z rodičů nemusí být důvodem, pro který by byl nezbytně nutný zásah do rodičovské odpovědnosti. V tomto případě se jedná o pozastavení RO otce, který nastoupil do výkonu trestu již před narozením nezletilého. Po narození otec o dítě jeví zájem, přes své blízké se snažil matce s dítětem pomoci s bydlením i financemi. Matka se synem několik let otce ve vězení navštěvovali, avšak pouze do doby, než si matka našla nového partnera. Poté bránila dítěti ve styku

s otcem, neumožňovala mu žádný kontakt, včetně telefonického, a usilovala o zbavení otce rodičovské odpovědnosti, neboť otec nesouhlasil se zřízením trvalého pobytu syna na území České republiky z toho důvodu, že po výkonu trestu bude z tohoto státu vyhoštěn. Otec tento nesouhlas projevil především proto, že měl obavu, že by se synem ztratili pouto a odcizili se. Soud 1. stupně posoudil vazbu jako překážku při výkonu rodičovské odpovědnosti, na základě které otci RO pozastavil. Uvádí, že tento zásah je v zájmu dítěte, neboť veškerá práva a povinnosti přebírá za otce matka. Otec je však i nadále nositelem RO. Odvolací soud rovněž souhlasil s pozastavením rodičovské odpovědnosti otce, neboť má za to, že by měla matka činit veškeré úkony za nezletilého bez vyžadování souhlasu otce, jde-li o závažná rozhodnutí. Otec však poukazuje na to, že syn má právo na styk s oběma rodiči a neshledává důvody pro pozastavení své odpovědnosti. Má za to, že tento zásah by měl negativní vliv na jeho další vývoj, rovněž by si neuvědomoval význam a postavení každého z rodičů. Otec považuje za důležité, aby byl zjištěn názor syna a předkládá jako důkaz dopis, ze kterého je zřejmá jeho snaha o udržení kontaktu s otcem, i proti vůli a nesouhlasu matky. Dle Nejvyššího soudu České republiky je dovolání otce opodstatněné, neboť v předešlých rozhodnutích nebyl dostatečně brán v potaz zájem dítěte.

Tabulka 1: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech pozastavení rodičovské odpovědnosti v roce 2019

Rok 2019	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM
Pozastavena matce	0	4	1	1	0	12	3	2
Pozastavena otci	2	0	0	1	2	9	3	2
Pozastavena oběma rodičům	0	1	0	0	1	0	0	0
Přiznána nezletilému rodiči	0	0	0	2	1	2	1	0

Zdroj: www.justice.cz

V roce 2019 bylo celkem vydáno 50 pravomocných rozhodnutí soudu ve věcech pozastavení rodičovské odpovědnosti, z nichž byla pozastavena rodičovská odpovědnost ve 23 případech matce, 19 otci a ve dvou případech oběma rodičům. Z tabulky je patrné, že se rozhodovací praxe soudu věnovala i přiznání rodičovské odpovědnosti nezletilému

rodiči, avšak pouze v šesti případech. Jak je uvedeno výše, rodiči, který je nezletilý, je ze zákona rodičovská odpovědnost pozastavena do doby, než nabude zletilosti, popř. nabývá své RO uzavřením manželstvím.

2.2 Omezení rodičovské zodpovědnosti

Soud může rodiči jeho rodičovskou odpovědnost omezit nebo omezit její výkon, přičemž vytyčí rozsah tohoto omezení. O tomto zásahu rozhoduje soud v případě, že rodič svou rodičovskou odpovědnost náležitě nevykonává, a je toto rozhodnutí v zájmu dítěte (§870 NOZ). Předtím, než soud rozhodne o omezení rodičovské odpovědnosti, je vždy přihlíženo na nejlepší zájem dítěte ve věci osobního styku s rodičem. Soud pak zhodnotí, zda je nutné toto právo na styk s dítětem rodiči omezit (§872 NOZ).

Motejl et al. (2007) shledává rozdíl mezi pozastavením a omezením rodičovské zodpovědnosti v tom, že rodičovská zodpovědnost se omezuje v momentě, kdy rodič řádně neplní svá práva a povinnosti, které z jeho rodičovské zodpovědnosti vyplývají. Pokud rodič není schopný, ochotný nebo je v situaci, která mu neumožňuje využít svá práva a povinnosti, které v rodičovské zodpovědnosti spočívají a jsou v takovém rozsahu, že by byla ohrožena řádná výchova dítěte, tudíž zájem dítěte, soudu nezbude nic jiného než rodičovskou zodpovědnost rodiči omezit (Motejl et al., 2007). Macela (© 2021) uvádí, že může být rodičovská odpovědnost omezena pouze v konkrétní oblasti, ve které rodič neplní své povinnosti vůči dítěti. V praxi jde především o omezení RO ve věcech týkajících se majetku dítěte (Macela, © 2021).

Šínová et al. (2016) uvádí, že jde o takové chování rodiče k dítěti, kde se hodnotí, jak rodič užívá svých práv a povinností, které plynou z rodičovské odpovědnosti. Podstatné je, že takové opatření je nutné především kvůli tomu, aby byl kladen důraz na zachování nejlepšího zájmu dítěte, nikoli proto, aby byl rodič potrestán (Šínová et al., 2016).

K omezení styku rodiče s dítětem však nemusí dojít pouze na základě, že je rodiči omezena rodičovská odpovědnost z důvodu, že rodič neplní práva a povinnosti z ní vyplývající. O tomto zásahu může být rozhodnuto i z toho důvodu, že jej vyžaduje zdravotní stav dítěte. Tento fakt potvrzuje Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1191/2017, ve kterém rozhodl senát složený z předsedy senátu Radovana Suchánka a soudců Josefa Fialy a Jiřího Zemánka. Otec žádal o svěřeni dítěte do střídavé péče, která ovšem byla zamítnuta. Styk s dítětem mu byl však rozšířen včetně přespávání. Ústavní soud toto rozhodnutí zkritizoval, neboť dítě trpí úzkostnou poruchou, díky které

není pro dítě vhodné přespávat mimo domov. Rozhodnutí soudů nebyly dle Ústavního soudu v nejlepším zájmu dítěte. Nebyly brány ohledy na doporučení opatrovníka, lékařské zprávy, znalecký posudek, a především na opakované přání dítěte. Ústavní soud bere v potaz, že rodiče mají právo stejnoměrně o dítě pečovat, avšak v určitých případech je třeba brát ohled na důležitou skutečnost – zdravotní stav dítěte, díky které by mohlo dojít v důsledku rozšíření styku k jeho zhoršení. Z tohoto nálezu vyplývá, že nelze rozhodnout ve věci úpravy styku bez ohledu na přání dítěte, a především proti jeho zájmu. Především je nutné chránit jeho život a zdraví. Omezení či vyloučení styku, které je nezbytné pro zachování nejlepšího zájmu dítěte, obsahuje čl. 4 Úmluvy o styku s dětmi. Tento článek rovněž popisuje, že pokud by styk rodiče s dítětem narušoval nejlepší zájem dítěte, je vhodné využít jinou formu styku – např. s dohledem.

Tabulka 2: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech omezení rodičovské odpovědnosti v roce 2019

Rok 2019	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM
Omezena matce	2	10	2	6	15	2	10	5
Omezena otci	2	14	0	7	3	2	10	2
Omezena oběma rodičům	1	2	0	6	5	0	4	2

Zdroj: www.justice.cz

Z tabulky vyplývá, že v roce 2019 soud rozhodl ve věcech omezení rodičovské odpovědnosti celkem ve 112 případech, z nichž v 52 byla rodičovská odpovědnost omezena matce, 40 otci a 20 oběma rodičům.

2.3 Zbavení rodičovské zodpovědnosti

Šínová et al. (2016) považuje zbavení rodičovské odpovědnosti za nejkrajnější omezení vztahů mezi rodičem a dítětem. Aby byla rodičovská odpovědnost rodiči odejmuta, musí být RO vážně zanedbávána či zneužívána v neprospěch dítěte. Není tím myšleno „pouze“ pomnutí nebo odchýlení od rodičovské péče. Musí dojít k takové intenzitě zanedbání práv a povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti, že zbavení rodiče jeho

rodičovské odpovědnosti je jediným řešením, díky kterému bude zachováno blaho a nejlepší zájem dítěte (Šínová et al., 2016).

V §871, odst. 2 NOZ je popsán případ, kdy soud zvláště zhodnotí, zda se jedná o důvody, kvůli kterým by byla rodiči odejmuta jeho rodičovská odpovědnost. Přesněji jde o situace, kdy rodič páchá úmyslně vůči svému dítěti trestný čin nebo své dítě pro konání trestného činu využívá, za předpokladu, že dítě není trestně odpovědné. Dalším případem může být spáchání trestného činu dítětem, přičemž rodič byl jeho spolupachatelem, instruktorem, pomocníkem nebo organizátorem tohoto protiprávního jednání.

Pokud soud rodiče jeho rodičovské odpovědnosti zbaví, rodič má stále právo na styk s dítětem, avšak za předpokladu, že soud toto právo rodiči ponechá, pokud je tak v zájmu dítěte (§872 NOZ).

V případě, že je možnost nepříznivou situaci dítěte řešit jinak, například jiným opatřením (omezením rodičovské odpovědnosti spojené s omezením styku apod.), rodič by neměl být rodičovské zbaven (Šínová et al., 2016).

Zbavení rodičovské odpovědnosti spočívá vždy ve vztahu mezi určitým rodičem a určitým dítětem. Pokud soud rozhodne o tomto zásahu do rodičovské odpovědnosti, znamená to, že rodič byl zbaven své rodičovské odpovědnosti pouze k jednomu konkrétnímu dítěti, nikoliv ke všem (Motejl et al., 2007).

Šínová et al. (2016) dále také uvádí, že rodič nemůže být rodičovské odpovědnosti zbaven vůči svým ještě nenarozeným dětem.

§873 NOZ dále stanovuje, že soud, který rodiče jeho rodičovské odpovědnosti zbavil, mu může odejmout také některá práva a povinnosti vycházející z §856 NOZ (práva a povinnosti spjaté s osobností dítěte), zejména právo na udělení souhlasu k osvojení.

Floriánová (2021) uvádí, že pokud dojde ke zbavení rodičovské odpovědnosti, vždy s tím souvisí i odejmutí práva rodiče na styk s dítětem. Existují výjimky, avšak za předpokladu, že vychází z nejlepšího zájmu dítěte.

Pokud je rodič zbaven své odpovědnosti, nepřichází však o povinnost nadále dítě vyživovat. Vyživovací povinnost má tedy i přes to, že přišel o svá rodičovská práva a povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti (§874 NOZ).

V návaznosti na §871, odst. 2 NOZ, který obsahuje výčet situací, které vedou ke zbavení rodičovské odpovědnosti, konkrétně jde-li o úmyslné páchaní trestné činnosti ať už rodiče či dítěte, které k tomu bylo využito, nebo šlo o spolupachatelství, existuje i možnost, kdy je rodič zbaven své rodičovské odpovědnosti z důvodu, že spáchal trestný čin on sám.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2643/13 – I. senátu složeného z předsedkyně Kateřiny Šimáčkové a soudců Ivany Janů a Ludvíka Davida, zamítl stěžovatelovo dovolání, které spočívalo v ústavní stížnosti proti rozhodnutí, na základě kterého byl zbaven rodičovské odpovědnosti. Jedná se o případ, kdy otec zavraždil matku nezletilých dětí, přesto však projevuje snahu se o ně starat i po tom, co způsobil a má za to, že k dětem jej spojuje kladný vztah. Otec zbavení své odpovědnosti odmítá pro nedostatek důkazů, neboť navrhoval, aby před soudem byly vyslechnuty děti, což soud v tomto případě neshledal za vhodné, vzhledem k jejich věku. Senát má zato, že by výsledkem mohlo dojít k ohrožení duševního vývoje dítěte a otec by tak svou rodičovskou odpovědnost zneužíval. Ústavní soud poukazuje na to, že rodič má jít dětem příkladem a být pro ně vzorem. Rodičovskou odpovědnost v tomto případě přebírají pěstouni – rodiče zemřelé matky. ÚS bere v potaz, že se jedná o intenzivní zásah do vztahu mezi rodičem a dětmi, přesto je dle něj zbavení rodičovské odpovědnosti otce jediné řešení, které ob stojí i z ústavněprávního hlediska. Dle Listiny základních práv a svobod, čl. 10, odst. 2 má každý právo na rodinný život – zejména na ochranu před zasahováním do něj. Ústavní soud považuje tento zásah za jediný účinný prostředek ochrany dětí, při kterém bude zachováno jejich blaho a nejlepší zájem, které v tomto případě převažují nad právem rodinného života.

Tabulka 3: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech zbavení rodičovské odpovědnosti v roce 2019

Rok 2019	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM
Zbavena matce	35	32	14	33	45	24	37	41
Zbavena otci	28	36	16	42	25	18	28	33
Zbavena oběma rodičům	6	6	2	16	29	8	14	13

Zdroj: www.justice.cz

V roce 2019 bylo vydáno celkem 581 pravomocných rozhodnutí ve věci týkající se zbavení rodičovské odpovědnosti. Ve 261 případech byla RO zbavena matka, 226 otci a v 94 případech jí byli zbaveni oba rodiče. Jak je z tabulky patrné, ze všech zásahů do rodičovské odpovědnosti bylo nejvíce rozhodováno právě o jejím zbavení.

Ačkoliv teoreticky se jedná o nejkrajnější zásah do vztahu mezi rodičem a dítětem a je-li to možné, doporučují se volit mírnější ochranné prostředky, v praxi vypovídají čísla jasně. Na prvním místě především stojí zájem a blaho nezletilého dítěte, a v případě, že jsou ohrožovány, nezbyvá nic jiného než zasáhnout do rodičovské odpovědnosti tímto způsobem.

2.4 Obnovení rodičovské zodpovědnosti

I přes pravomocné rozhodnutí soudu je možnost rodičovskou odpovědnost obnovit. Jestliže soud po vydání pravomocného rozhodnutí shledá změnu situace a okolností rodiny, které jsou považovány za stěžejní ve věci zbavení rodičovské odpovědnosti, může své rozhodnutí související s výkonem práv a povinností plynoucích z rodičovské odpovědnosti upravit (Floriánová, 2021).

Důležité pro obnovení rodičovské odpovědnosti je, aby především ustaly příčiny, kvůli kterým bylo nutné do rodičovských práv zasáhnout. Soud pak zahájí řízení z moci úřední nebo na návrh rodiče a rodičovská odpovědnost bude obnovena (Cibienová, 2016).

Tabulka 4: Přehled pravomocných rozhodnutí soudu ve věcech obnovení rodičovské odpovědnosti v roce 2019

Rok 2019	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM
Obnovena matce	2	0	0	2	8	0	2	5
Obnovena otci	0	1	0	0	0	1	2	7
Obnovena oběma rodičům	2	0	0	0	0	0	0	0

Zdroj: www.justice.cz

Na první pohled je z tabulky zřejmé, že ve věcech obnovení rodičovské odpovědnosti se příliš nerozhoduje. Za rok 2019 byla odpovědnost obnovena celkem v 32 případech, z nichž v 19 došlo k obnově RO u matky, 11 u otce a ve dvou případech u obou rodičů. V roce 2019 bylo rozhodováno celkem o 743 případech, ve kterých byly řešeny zásahy do rodičovské odpovědnosti, zatímco k obnově RO došlo pouze u 32. Jak je vidno, k obnově rodičovské odpovědnosti dochází v praxi minimálně.

Tabulka 5: Přehled počtu zásahů do rodičovské odpovědnosti za rok 2020

		Počet případů v roce 2020			
		celkem	z toho soud vyhověl	z toho soud zamítnul	z toho soud nerozhodl
Podané návrhy (podněty) soudu na	omezení rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu	102	68	3	31
	zbavení rodičovské odpovědnosti	209	150	5	54
	pozastavení rodičovské odpovědnosti	20	13	0	7

Zdroj: www.mpsv.cz

Tabulka 5 znázorňuje statistické údaje podaných návrhů soudu ve věci jednotlivých zásahů do výkonu rodičovské zodpovědnosti. Tyto fakta na svých webových stránkách www.MPSV.cz uveřejnilo Ministerstvo práce a sociálních věcí a jde o poslední aktualizované údaje za rok 2020. Z těchto statistik vychází fakt, že se nejčastěji podávají návrhy na zbavení rodičovské odpovědnosti – 209 případů, z čehož bylo 150 soudem vyhověno, 5 jich soud zamítl a v 54 případech nerozhodl. Návrhy na omezení rodičovské zodpovědnosti jsou pak na druhém místě a to se 102 případy, z čehož soud vyhověl 68, 3 zamítl a ve 31 případech nebylo rozhodnuto. A naopak nejméně byly podávány návrhy na pozastavení rodičovské odpovědnosti, těch bylo celkem 20 a z toho 13 soud vyhověl, žádný nezamítl a v 7 případech nerozhodl.

2.5 Jak se bránit proti rozhodnutí při zásahu do rodičovské zodpovědnosti

I přestože soud své rozhodnutí důkladně zváží a prověří veškeré možné okolnosti a fakta, se stává, že o zbavení rodičovské odpovědnosti rozhodne, a rodiči je tak jeho rodičovská odpovědnost odebrána. V tuto chvíli se rodič může cítit ukřivděn, popř. se domnívá, že se soud unáhlil a chce se vůči tomuto rozhodnutí bránit (Floriánová, 2021).

Rodič má právo si podat odvolání, jakožto řádný opravný prostředek, avšak pouze tehdy, pokud soud právě ve věci rozhoduje, rozhodnutí bylo rodiči doručeno nebo pokud bylo

rozhodnutí vyřčeno v rámci ústního jednání. Odvolání však musí být podáno ve lhůtě, která je v rozhodnutí stanovena. Lhůta na odvolání začíná ubíhat den poté, co je rozhodnutí soudu doručeno rodiči nebo jeho státnímu zástupci a čítá 15 dní. Během tohoto časového rozmezí má rodič možnost podat odvolání k nadřízenému soudu, tudíž k příslušnému krajskému soudu. V případě, že nadřízený soud nerozhodne, rodiči zůstává jeho rodičovská odpovědnost včetně práv a povinností bez omezení, protože až rozhodnutí, které vydá odvolací soud, je pravomocné, a to již od chvíle, kdy je doručeno všem účastníkům řízení (Floriánová, 2021).

Evropská soudní síť (2020) zdůrazňuje, že ačkoliv lze proti rozhodnutí podat odvolání, některé mohou mít předběžně vykonatelný charakter, což znamená, že jsou vykonávány i přesto, že proti nim byl podán řádný opravný prostředek. Zejména se jedná o rozsudky, jejichž obsahem je plnění výživného nebo výchovná opatření, na základě kterých bylo dítě svěřeno do péče jiné fyzické osoby či orgánu (Evropská soudní síť, 2020).

Další možností je dle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, podání dovolání (§30). O dovolání rozhoduje vždy Nejvyšší soud České republiky a jde o mimořádný opravný prostředek. Na podání dovolání je stanovena lhůta 60 dnů od doručení rozhodnutí odvolacího soudu, pouze z důvodu, který je předvídaný zákonem (Floriánová, 2021).

3 Možnosti péče a styku s nezletilým dítětem

3.1 Rozdíl mezi péčí a stykem – legislativa

3.1.1 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Péči o dítě a jeho ochranu upravuje zákon č. 89/2012 Sb., NOZ v §880 - §886. Pod pojmem péče jsou vedeny úkony vyplývající z rodičovské odpovědnosti a týkající se osoby dítěte. Rodiče jsou povinni ji vykonávat takovým způsobem a v rozsahu, který odpovídá stupni vývoje dítěte. Ve výchově mají rodiče rozhodující úlohu – svým dětem jít příkladem v oblasti týkající se způsobu života a jejich vystupování v rodině. Výchovné prostředky je možné použít pouze za předpokladu, že neohrozí zdraví dítěte, jeho rozvoj a nebudou se dotýkat jeho důstojnosti. Tyto prostředky musí být využívány pouze v takové míře, která je přiměřena dané situaci. S ohledem na svou důstojnost si jsou povinni pomáhat a podporovat se rodiče a děti navzájem. V případě, že dítě žije v domácnosti jednoho z pečujících rodičů a jeho partnerem, i tento člen rodiny je povinný se na péči o dítě podílet. Tato povinnost platí i v případě, že rodič dítěte neuzavřel s novým partnerem manželství ani registrované partnerství. Také dítě, pokud žije s rodiči nebo jedním z nich, za předpokladu, že je o něj pečováno, je povinno se podílet na chodu domácnosti – buďto pomáhá s domácími pracemi, popřípadě přispívá finančními prostředky, pokud má vlastní příjem. V momentě, kdy dítě přestane být vyživováno ze strany rodičů, mu tato povinnost zaniká.

Osobní styk rodiče s dítětem upravuje zákon č. 89/2012 Sb., NOZ v §887 – §891. Pokud soud žádným způsobem styk nepečujícího rodiče s dítětem neomezil nebo nezakázal, má dítě i rodič právo se stýkat, a to v takovém rozsahu, aby byl zachován zájem dítěte. V případě, že je styk s nepečujícím rodičem nějakým způsobem soudem omezen, může soud určit i místo styku a osoby, které se tohoto styku budou účastnit. Podstatné je, aby nepečující rodič s druhým rodičem v nutné míře spolupracoval, co se osobního styku s dítětem týče. Povinností rodiče, který má dítě v péči je, aby dítěti styk s druhým rodičem umožnil a náležitě ho na něj připravil. V případě, že by pečující rodič nepřetržitě, opětovně, a především bezdůvodně bránil dítěti ve styku s druhým rodičem, může to být pro soud pohnutka k tomu, aby vydal nové rozhodnutí, a svěřil tak dítě do péče druhého rodiče. Zároveň jsou rodiče povinni jakýmkoliv způsobem nenarušovat výchovu a vztah dítěte s druhým rodičem a zároveň si sdělovat důležité informace o jejich společném dítěti a jeho zájmech (např. zdravotní stav).

3.1.2 Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte je neopomenutelným mezinárodním dokumentem dotýkajícím se péče o dítě. Je zde kladen důraz na to, aby veškeré státy, které se zavázaly podpisem této úmluvy, plnily povinnost respektovat a zabezpečit práva každého dítěte, uvedená v této úmluvě bez jakékoli diskriminace podle barvy pleti, rasy, pohlaví, náboženství apod. Při jakémkoliv jednání dotýkající se dětí, ať už se jedná o soudní řízení, zařízení sociální péče, správní či zákonodárné orgány, musí být vždy zachován zájem dítěte (čl. 3). Z čl. 6 vyplývá, že každé dítě bez výjimky má přirozené právo na život a svůj rozvoj. Dítě má také právo znát své rodiče a nárok na jejich péči. Dítě nemůže být odebráno od rodičů proti jejich vůli, vyjma případů, kdy je toto odloučení od rodiče v zájmu dítěte, např. zanedbávání, týrání nebo zneužívání dítěte, popřípadě pokud rodiče nesdílejí společnou domácnost a je nutné rozhodnout o tom, kde dítě bude bydlet (čl. 9, odst. 1). Z článku 9 odst. 3 dále plyne, že v případě, kdy je dítě jednomu nebo oběma rodičům odejmuto, má právo s nimi i nadále zůstat v kontaktu. Výjimkou jsou situace, které jsou v rozporu se zájmem dítěte.

Kravchuk (2021) uvádí, že do nejlepšího zájmu dítěte by mělo být zahrnuto i právo na jeho soukromí. Tím naráží na aktuální problematiku sdílení dětí na internetu. Rodiče, jsou především ti, kteří by měli své dítě a jeho soukromí chránit, nikoliv ho vystavovat nebezpečí vůči široké veřejnosti, které by mohlo zapříčinit ohrožení jeho důstojnosti a pověsti.

3.1.3 Úmluva o styku s dětmi

Úmluva o styku s dětmi je též mezinárodním dokumentem, jejíž předmětem je vymezení všeobecných pravidel pro vydávání rozhodnutí o styku s dítětem. V návaznosti je také potřeba vymezení vhodných ochranných nástrojů a záruk, které mají zaručit řádné uplatňování styku s dítětem, a po uplynutí této doby styku neodkladné vrácení dítěte zpět. Třetím a posledním předmětem této úmluvy je zavedení spolupráce mezi ústředními, soudními a dalšími orgány, jejímž cílem je zkvalitnit styk mezi rodiči, jejich dětmi a dalšími osobami, ke kterým má dítě vybudovaný úzký vztah, např. sourozenci či prarodiče aj. (čl. 1). Obsahem druhého článku je definice styku. Ten nám sděluje, že pojem „styk“ představuje dobu pobývání dítěte s rodičem, popřípadě osobou, se kterou má dítě vybudovaný úzký vztah, po dobu, která je omezená. Dítě s touto osobou obvykle nežije. Pod pojem styk se v této definici skrývá také jakákoliv forma

komunikace, byť i poskytnutí informací konkrétní osobě o dítěti – to stejné platí i v opačném případě. V tomto dokumentu je v čl. 4 zakotveno, že dítě a jeho rodiče mají právo na udržování vzájemného a pravidelného styku, avšak tento styk je možné omezit, popřípadě vyloučit jen za předpokladu, že by to bylo v zájmu dítěte. V úvahu také přichází možnost osobního styku s dohledem nebo jiné formy styku v případě, že udržovat styk s jedním z rodičů bez dohledu není v nejlepším zájmu dítěte.

3.2 *Formy péče o dítě*

Evropská soudní síť (2020) poukazuje na to, že soud jedná vždy v zájmu dítěte. Také se zabývá osobností dítěte, vztahy a životními poměry k rodičům a rodinným zázemím dítěte. Rovněž tak i na citové vazby jak k rodičům, tak i k ostatním členům rodiny. Soud vždy uváží, u kterého z rodičů, bude mít dítě kvalitnější předpoklady zdravého vývoje, na základě informací o tom, který z rodičů o dítě pečoval a staral se o jeho mravní, citovou a rozumovou výchovu. Spory o rodičovství vznikají, když se rodina rozpadá. S tím souvisí i časová náročnost řešení sporu v opatrovnických věcech (Wilkes, 2021). Formy péče o dítě rozlišujeme na 3 základní, kterými jsou výlučná péče, střídavá péče a společná péče (Hrušáková, Westphalová, 2014). Hrušáková a Westphalová (2014) také poukazují na to, že nelze rozhodnout o svěřeni dítěte do péče rodiče přednostně. Oba rodiče mají stejné právo o dítě pečovat.

3.2.1 *Výlučná péče jednoho z rodičů*

V případě, že je dítě svěřeno do výlučné péče jednoho z rodičů, je tak učiněno na základě soudního rozhodnutí, popřípadě dohody obou rodičů, kterou soud schválí (Kartusová, 2020). Dle Evropské soudní sítě (2020) zahrnuje rodičovská odpovědnost mnoho práv a povinností, které rodičům náleží. Péče o dítě je jen jedna z jejích částí (Evropská soudní síť, 2020). Druhý rodič má i nadále právo se s dítětem stýkat a rozhodovat o důležitých záležitostech dítěte, protože je stále vykonavatelem RO (Hrušáková, Westphalová, 2014). O odejmutí těchto práv by musel rovněž rozhodnout soud. Ve chvíli, kdy je rozhodnuto o výlučné péči, následuje úprava výživného a stanovení šíře styku nepečujícího rodiče s dítětem (Kartusová, 2020).

Pokud se rodiče neshodnou, popř. to žádá zájem dítěte a rodinné poměry, styk upraví soud, a rovněž může stanovit místo styku rodiče s dítětem (Kausta, © 2016).

Kartusová (2020) definuje dvě formy šíře styku. První z nich je tzv. úzká forma styku, jejíž podstatou je styk dítěte s druhým rodičem jednou za 14 dní na víkend. Druhý rodič

si dítě vyzvedne v pátek po skončení vyučování a pečujícím rodiči ho vrátí zpět v neděli. Avšak za předpokladu, že je to v zájmu dítěte vzhledem k jeho věku a psychickému stavu. Druhou formou styku je široká forma styku, která umožňuje druhému rodiči styk s dítětem vybrané dny v týdnu a víkendy. Kartusová (2020) také poukazuje na to, že tato široká forma styku nemá daleko ke střídavé péči. Aby mohl být stanoven rozšířený styk, je zapotřebí, aby rodiče mezi sebou komunikovali, vyměňovali si důležité informace týkající se dítěte a vzájemně mezi sebou spolupracovali.

Rozsah styku, který nepečujícím rodiči určí soud, nemusí být plněn. Znamená to tedy, že v případě, kdy rodič nevyužije možnosti styku s dítětem, nebude po něm nic vymáháno (Kartusová, 2020).

3.2.2 Střídavá péče

K tomu, aby bylo dítě svěřeno do střídavé péče nedefinuje NOZ žádné nároky. Nicméně to neznamena, že střídavou péči lze užít jako obecný model pro porozvodové uspořádání (Hrušáková, Westphalová, 2014). Střídavá péče spočívá v tom, že dítě žije delší časový úsek s matkou a ten stejný časový úsek s otcem, obvykle se jedná o týdenní či dvoutýdenní intervaly (Spoustová, 2021). Na tento vymezený časový úsek soud definuje práva a povinnosti, které se budou po celou dobu péče uplatňovat (Evropská soudní síť, 2020). Kruk (2011) uvádí, že aby bylo dosaženo stejně rovné rodičovské zodpovědnosti po rozpadu rodiny, je třeba, aby děti trávily stejné množství času jak v domácnosti matky, tak v domácnosti otce. Kritici rovného rodičovství tvrdí, že společným rodičovstvím se zachovává pouze neurčitá forma nejlepšího zájmu dítěte a u rodičů nelze ve stejné míře dosáhnout výkonu RZ v plném rozsahu.

Šínová et al. (2016) poukazuje na skutečnost, že tento model porozvodového uspořádání není pro každé dítě, a protože se klade důraz na zájem dítěte, musí se rodiče prokázat svou výchovnou způsobilostí a schopností se vzájemně dohodnout. Střídavá péče závisí primárně na osobnosti dítěte, na jeho schopnostech orientovat se v nestálé situaci, na tom, jak rodiče přistupují k výchově dítěte, a zda mu jsou náležitou oporou. To platí zejména u dětí mladšího školního věku (Šínová et al., 2016). Podstatné je také zvážit, zda přemísťování dítěte od jednoho rodiče k druhému nebude mít spíše škodlivý, než prospěšný vliv na psychickou pohodu dítěte (Strous, 2007). U starších dětí by měl soud brát zřetel na názor dítěte (§867 NOZ).

3.2.3 Společná péče

Pokud je dítě svěřeno do společné péče, znamená to, že není přímo určená osoba, která má o dítě pečovat. Aby tak soud mohl rozhodnout, musí být rodiče nezletilého na společné péči dohodnuti. Až na základě této dohody může soud vynést rozsudek. Není však povinností soudu tuto dohodu schválit vždy, prioritně posoudí zájem dítěte a až poté rozhodne, zda dohodě vyhoví (Hrušáková, Westphalová, 2014). Jestliže soud dohodě vyhoví a bude stanovena společná péče, na výkonu rodičovské odpovědnosti se ani jednomu z rodičů nic nemění (Šínová et al., 2016). Kausta (©2016) uvádí, že forma této péče je praktická v případě, kdy dítě v blízké době nabude zletilosti a nyní již s rodiči nesdílí domácnost (např. studium mimo místo bydliště), popřípadě jsou rodiče schopni mezi sebou komunikovat a nadále sdílí společnou domácnost i v době po rozvodu (Kausta, © 2016). Také Evropská soudní síť (2020) uvádí, že v případě této formy péče musí být dítě zabezpečeno jak po zdravotní stránce, kdy se rodiče účastní na poskytování zdravotní péče, ale i po stránce materiálních potřeb, zejména v zajištění jídla, oblečení apod.

4 Výkon RZ z pohledu institucí, které se zabývají péčí o nezletilé

Jestliže dítě nenabylo plné svéprávnosti, rodiče mají povinnost vykonávat rodičovskou odpovědnost společně, bez ohledu na to, zda spolu žijí či nikoli. Podstatné není ani to, jestli v době, kdy se dítě narodilo byli rodiče manželé nebo bylo dítě v péči jen jednoho z nich. Toto platí pouze za předpokladu, že ani jednomu z rodičů nebyla soudem rodičovská odpovědnost omezena nebo jí byli zcela zbaveni. Rodičovská odpovědnost v sobě nenesou jen výčet práv a povinností, které jsou uvedené v §858, zákona č. 89/2012 Sb., NOZ. Tato práva a povinnosti jsou pouze názorným příkladem, avšak pojem rodičovské odpovědnosti v sobě nese mnohem rozsáhlejší výčet práv a povinností vycházejících ze vztahu mezi rodičem a dítětem. Rodiče by měli užívat svých práv a povinností tedy spolu, ve vzájemném souladu, a především v zájmu dítěte (Jurdičová Paroulková, 2019).

Z tohoto vyplývá, že v momentě, kdy se rodiče rozvedou nebo ukončí svůj partnerský vztah, a dítě tak bude svěřeno do péče jednoho z rodičů, druhý rodič je též povinen tuto rodičovskou odpovědnost vykonávat, protože je i nadále jejím nositelem v celém rozsahu (dle platné právní úpravy). Předpokladem je vzájemná shoda obou rodičů ve výkonu RO. Takže ve chvíli, kdy je třeba rozhodnout v otázkách týkajících se vzdělání (výběru školy či školky), místa bydliště, popř. řešení zdravotního stavu dítěte, je povinností rodičů se shodnout (Jurdičová Paroulková, 2019). Evropská soudní síť (2020) uvádí, že jakmile se rodiče rozhodují ve věcech, které souvisí se zájmem dítěte, je třeba ho o tom informovat a vysvětlit mu, o čem se jedná. Je důležité, aby si dítě vytvořilo o dané věci vlastní názor, který sdělí rodičům, a oni jsou povinni ho při rozhodování brát v potaz a respektovat jej. V případě, že se rozhoduje o vzdělání či pracovním uplatnění dítěte, je nutné, aby rodiče kladli důraz na vyslovený názor, jeho schopnosti a vlohy (Evropská soudní síť, 2020).

4.1 *Postoj školního zařízení*

Ve chvíli, kdy se oba rodiče nedokážou shodnout ve věci, která je pro dítě zásadní, rozhodne za ně soud. Při těchto rozhodnutích je samozřejmost brát ohled na zájem dítěte (§877 NOZ). V případě, kdy jeden z rodičů jedná sám ve věci týkající se dítěte se třetí osobou, jež je v dobré víře, předpokládá se, že tak činí se svolením druhého rodiče (§876 odst. 3). Z tohoto tvrzení tedy plyne, že ze strany školního zařízení není požadováno, aby na přihlášce ke studiu byly nutné podpisy obou rodičů, coby zákonných

zástupců. Škola je tedy v pozici, kdy má za to, že rodič, který přihlášku podepisuje, činí tak se souhlasem druhého rodiče (Štěrba, 2020).

Aby rodič mohl vyvrátit domněnku, kterou nabyla třetí osoba dle definice výše zmíněného §876 odst. 3 NOZ, musel by druhý rodič jednat bez souhlasu či proti vůli prvního rodiče. Pokud jeden z rodičů nesouhlasí s rozhodnutím ve věci vzdělání dítěte, který učinil druhý rodič, má možnost sdělit svůj nesouhlas adresátovi patřičnému školnímu zařízení. Pokud by se rodiče nebyli schopni dohodnout a trvali si na svém rozhodnutí i přes přehlížení zájmů a vůli dítěte, pak by v této věci musel rozhodnout soud ve prospěch jednoho či druhého rodiče (Štěrba, 2020).

Štěrba (2020) dále uvádí, že ve chvíli, kdy vedení školy obdrží nesouhlas nejednajícího rodiče, přihlášku ke studiu nemůže schválit a zastavuje se tak řízení o přijetí uchazeče ke studiu. Jestliže se rodiče neshodnou nebo ve věci volby vzdělání nerozhodne soud, nemůže škola žádosti o přijetí ke studiu vyhovět (§57 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád).

4.2 Postoj dětského domova

Křepský (© 2011) je toho názoru, že by rodičům dětí, které jsou umístěny v dětském domově, měla být minimálně rodičovská zodpovědnost omezena či v nejlepším případě by jí měli být zcela zbaveni. Z kontextu zákona č. 89/2012 Sb. NOZ, §858, vyplývá, že by rodič měl v rámci rodičovské odpovědnosti o dítě pečovat, což zahrnuje péči o jeho zdraví, mravní, citový, tělesný a rozumový vývoj, udržovat osobní styk s dítětem, zajišťovat jeho výchovu, vzdělání a chránit jeho zájmy. Většinu zmíněných povinností však místo rodičů přebírá v tomto případě dětský domov (Křepský, © 2011).

K zamyšlení tedy přichází otázka, jak můžou být rodiče nositeli rodičovské odpovědnosti, když neplní práva a povinnosti z ní plynoucí? Děti byly umístěny do dětského domova v drtivé většině případů právě kvůli neplnění rodičovských povinností, čímž je myšleno, že dítě bylo vychovááno v nedůstojných podmínkách, šikanováno, týráno či zneužíváno vlastním rodičem, popřípadě jiným rodinným příslušníkem (Křepský, © 2011).

Křepský (© 2011) z jeho více než dvacetileté praxe ředitele dětského domova uvádí, že v podstatě nikdy nebylo potřeba vést s rodiči konflikt, který by se týkal jejich rodičovské zodpovědnosti. Párkrát se stalo, že byl dětský domov nucen požádat o omezení rodičovské zodpovědnosti z důvodu ochrany finančních prostředků dítěte, které získali od nadačního fondu (Křepský, © 2011).

Dle Křepského (© 2011) se rodiče dělí na tři základní skupiny, dle toho, z jakého důvodu jsou děti do dětského domova umístěny. První skupinou jsou rodiče, kteří se o své dítě nechtějí starat. V tomto případě má DD „volnou ruku“ v rodičovských právech, protože tací rodiče se svých práv nedomáhají a v podstatě o ně nejeví zájem. V momentě, kdy se naskytne příležitost dítě nechat adoptovat, musí o reálném nezájmu biologických rodičů rozhodnout soud. Pak rodičovská práva a povinnosti přechází do rukou adoptivních rodičů. Druhou skupinou jsou rodiče, kteří se o své děti neumějí postarat. Ty mají k DD většinou kladný vztah, spolupracují a jsou rádi za každý krok, který za ně DD vykoná. Třetí skupinou jsou pak rodiče, kteří se z nějakých závažných důvodů o své dítě postarat nemohou. Tito rodiče mají k DD stejný postoj jako ti, kteří se o své dítě postarat nedokážou. Vždy se však objeví někdo, kdo chce dělat potíže a nesejde na tom, do které skupiny rodič zapadá. V tomto případě má DD možnost využít institut kolizního opatrovnictví. V praxi se tento institut využívá minimálně, zpravidla pouze ve výjimečných případech, za který lze považovat například rodiče, který není k sehnání (Křepský © 2011).

Poté, co Křepský (© 2011) viděl, jak dlouho se soudy o zbavení či omezení rodičovské zodpovědnosti táhnou, rozhodl se o tyto zásahy neusilovat, neboť v případě, že tento zásah byl potřeba, nebylo skoro možné ho vymocit, naopak když byl rodič své zodpovědnosti zbaven, bylo to konec konců k ničemu. Dítě, které stojí o kontakt s rodičem, ho bude vyhledávat i přesto, zda rodič svou odpovědnost má v plném rozsahu, omezenou či zbavenou. I kdyby dítěti dětský domov bránil v kontaktu s rodičem, najde si svůj způsob, jak svého chťiče dosáhnout, neboť dnes je několik možností, prostřednictvím kterých lze zprostředkovat vzájemné setkání či komunikaci, např. telefon, počítač či využít možnost vycházek. DD je tedy v pozici, kdy se musí rozhodnout, zda apelovat na zákaz styku dítěte s rodičem, který je zbaven rodičovské zodpovědnosti s tím rizikem, že dítě bude mít tendenci lhát a vyhledávat kontakt s rodičem tajně. Čím více se dítě bude držet zkrátka, tím více bude toužit po nové zkušenosti (Křepský, ©2011). Na webové stránce www.deti.ochrance.cz (© 2021), která funguje pod záštitou ombudsmana, coby veřejného ochránce práv, se zabývají případem, kdy se rozhodovalo, kam děvče z DD půjde na střední školu, avšak nikdo nerespektoval její přání ani názor. Je protizákonné, aby dětský domov v těchto věcech rozhodovat za dítě, stejně tak není DD pravomocný zastupovat dítě ve věcech týkajících se přijímacího řízení. Je povinen do tohoto rozhodnutí zapojit nejen samotnou dívku, ale i její rodiče, jsou-li v kontaktu s dítětem a mají rodičovskou odpovědnost v plném

rozsahu. Chyba je v tomto případě i na straně sociální pracovnice, která měla volbu vzdělání s dítětem probrat a následně získané informace předat (I dítě z dětského domova si může vybrat střední školu, © 2021).

4.3 Postoj orgánu sociálně-právní ochrany dětí

4.3.1 Zákon č. 359/1991 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí

V zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí je přesně stanoveno, na jaké děti se tato ochrana zaměřuje. Dle §6 se tento zákon zaměřuje na děti, jejichž rodiče neplní, popř. nevykonávají povinnosti či zneužívají práva, které plynou z rodičovské odpovědnosti. Každý občan má ohlašovací povinnost, tudíž je nutné, aby upozornil příslušný OSPOD na skutečnost, kdy není rodičovská odpovědnost plněna tak, jak má – jedná se zejména o porušení povinností, zneužití práv či neschopnost plnit povinnosti, které jsou obsahem rodičovské odpovědnosti (§7). Nesmírně důležitá je v sociálně-právní ochraně dětí poradenská a preventivní činnost. § 10 obsahuje povinnosti obecního úřadu, který by měl rodiče vést takovým směrem, aby řádně plnili povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti. OÚ byl měl s rodiči vykomunikovat nedostatky ve výchově dítěte a snažit se je odstranit. Stejně tak by na nedostatky v chování měl upozornit dítě a usilovat o jejich eliminaci. OÚ s rozšířenou působností má právo podat návrh soudu ve věcech týkajících se omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti, popřípadě omezení nebo pozastavení výkonu RO (§14). Je důležité také zmínit, že každému dítěti, o kterém se v určité věci jedná, je vedena spisová dokumentace. Obsahem této dokumentace jsou především osobní data o dítěti a jeho rodičích, o výchovných poměrech, záznamy z šetření, jednání s rodiči atd. Tyto údaje se smí využít jen v případě, vyžaduje-li to zájem dítěte. Do spisové dokumentace může nahlížet pouze rodič, který má rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu a jemuž je písemně udělena plná moc (§55).

4.3.2 Postupy OSPOD ve věcech rodičovské zodpovědnosti

Během studia jsem absolvovala povinnou dvoutýdenní odbornou praxi k bakalářské práci na pracovišti Městského úřadu v Českém Krumlově, konkrétně na odboru školství, sportu a péče o dítě, také zvaný jako OSPOD. Zdrojem pro tuto kapitolu mi poslouží mé poznatky z této odborné praxe nebo informace, které jsem nasbírala od sociálních pracovníků, kteří zde pracují.

OSPOD je jednou z institucí, která s rodinami intenzivně pracuje. OSPOD začíná práci s rodinou v případě, že jeden z rodičů nebo oba neplní svou rodičovskou odpovědnost, která jim vyplývá z § 858 NOZ. O takovéto rodině se OSPOD může dozvědět od jednoho z rodičů, od lidí, kteří rodinu znají, od instituce v podobě školního zařízení nebo lékaře, na základě anonymu apod. Veškerá tato oznámení jsou pracovníci OSPOD povinni prošetřit.

V případě, že se jedná o oznámení od jednoho z rodičů, snaží se OSPOD uskutečnit schůzku obou rodičů na svém oddělení a celou situaci společně řešit. Oba rodiče jsou poučeni o výkonu rodičovské odpovědnosti a je jim vysvětleno, že tato práva a povinnosti jsou dané zákonem a je nutné je plnit. V případě, že sociální pracovník vyhodnotí, že by byla v rodině vhodná dlouhodobější intervence, která by vedla ke vzájemné dohodě mezi rodiči, nabídne jim spolupráci např. s neziskovou organizací či patřičným odborníkem. Pokud rodiče nejsou schopni se shodnout na dalším postupu a trvají na razantnějším řešení, může být nabídnuta možnost řešit jejich konflikt soudní cestou. V tomto případě se jedná spíše o rodiny, které mezi sebou velmi špatně komunikují a nedokážou se na ničem dohodnout. Mluvíme o rodičích, kteří vedou spory o výživné, o styk s dítětem, nepředávají dítě v domluvený čas, neinformují se navzájem o zdravotním stavu dítěte apod. Bohužel tento „boj“ mezi rodiči odnášejí především děti.

I Evropská soudní síť (2020) uvádí různé alternativy řešení sporu v případě neshody rodičů ve věcech týkajících se výkonu rodičovské odpovědnosti. Soud může rodičům nařídit účast na mimosoudním či mediačním jednání, a to nejdéle na 3 měsíce. Cílem těchto jednání je především najít smírné řešení, vzhledem k ochraně zájmu dítěte. Dalšími nabízenými alternativami mohou být rodinné terapie, setkávání s odborníkem v oblasti pedopsychologie nebo manželské poradny, ve kterých poskytují pomoc psychologové a sociální pracovníci. I OSPOD může rodičům nařídit rodičům povinné využití odborné pomoci, která spočívá v poradenství v oblastech řešení sporů spojených s výchovou dítěte, úpravou styku rodiče s dítětem aj. OSPOD by měl také rodiče poučit o právní úpravě a důsledcích jeho chování v případě, že nerespektuje práva dítěte či druhého rodiče, ať už se jedná o pravidelný styk nebo celkovou péči o dítě (Evropská soudní síť, 2020).

Další možností, kdy OSPOD navazuje spolupráci s rodinou je na základě oznámení od určité instituce nebo anonymu. V tomto případě se jedná většinou o závažnější zanedbávání rodičovské odpovědnosti, například když rodiče nechodí s dětmi na povinná očkování, lékař zaznamenává známky zanedbávání či týrání, v případě neplnění povinné

školní docházky, na základě podezření, že jsou rodiče závislí na návykových látkách apod. I v tomto případě je OSPOD povinen celou situaci prošetřit. Ve většině případů se s těmito rodinami pracuje dlouhodoběji, protože se OSPOD musí přesvědčit, zda rodiče opravdu plní svou rodičovskou odpovědnost. Pracovník provede sociální šetření v domácnosti rodičů nebo jsou rodiče pozváni k osobnímu projednání na oddělení SPOD. Nejprve jsou rodiče seznámeni se skutečností, proč byli pozváni na oddělení, eventuálně proč je u nich prováděno sociální šetření. Rodiče mají samozřejmě možnost se k celé situaci vyjádřit. Poté jsou poučeni o rodičovské odpovědnosti a je jim předán tiskopis, se kterým jsou seznámeni a díky němuž by měli vědět, co rodičovská odpovědnost obnáší. V případě, že jsou s tímto dokumentem srozuměni, stvrdí jej svými podpisy. Poté jsou rodiče upozorněni i na možnosti, které mohou nastat, pokud se jejich situace nezmění. Sociální pracovník rodině doporučí i organizace, se kterými by mohli spolupracovat, aby se jejich rodinná situace zlepšila. Po čase provede OSPOD sociální šetření v domácnosti rodiny a vyžádá si zprávy od institucí (lékař, škola, neziskové organizace, jiní odborníci), aby zjistil, zda se rodiče snaží napravit svoji situaci a jednalo se pouze o krátkodobé selhání, nebo zda rodiče i nadále neplní své povinnosti. Pokud rodiče provedli nápravu a vše se zdá být v pořádku, spisová dokumentace je založena. V případě, že i po důrazném a opakovaném upozornění ze strany pracovníků OSPOD nadále rodiče pokračují ve svém dosavadním způsobu života a nemají snahu péči o děti zlepšit, je orgán povinen tuto skutečnost oznámit místnímu příslušnému soudu.

Soud vyhodnotí závažnost situace a může z moci úřední zahájit řízení. V případě, že soud zahájí jednání z moci úřední, může to pro rodinu znamenat, že od soudu dostanou napomenutí, popřípadě dohled, povinnost navštěvování odborného zařízení či konkrétního odborníka. Především jde o to, aby došlo k zamezení škodlivých vlivů na výchovu dítěte. V praxi se nejčastěji používá napomenutí a dohled. Pro rodiče by tato opatření měla sloužit jako výstraha, že pokud se nezačnou snažit svoji rodinnou situaci zlepšovat buď sami nebo za pomoci odborné instituce, mohou jim být děti odebrány. Dohled nad rodinou vykonávají pracovníci OSPOD, kteří poté pravidelně informují soud o vyvíjející se situaci v rodině. Soudní dohled zpravidla trvá 3 roky, poté je nařízeno soudní jednání a dohled je buď zrušen nebo prodloužen. Rodiče si však mohou po uplynutí jednoho roku podat návrh k místně příslušnému soudu, aby byl dohled zrušen. Je však pouze na soudu, zda této žádosti po prozkoumání všech důkazních materiálů vyhoví či nikoliv.

Velmi často se stává, že situace v rodině je nakolik závažná a dlouhodobě neměnná, že na základě zpráv, které OSPOD pravidelně zasílá místně příslušnému soudu, jsou děti rodičům z péče odebrány a umístěny do pěstounské péče nebo do ústavního zařízení. Pokud nastane tato skutečnost a rodiče se domáhají svých dětí zpět, musí prokázat, že se snaží dosavadní rodinnou situaci změnit a dlouhodobě ji udržet.

I Evropská soudní síť (2020) uvádí, že soud má v pravomoci vyzvat rodiče, který neplní povinnosti, k jejich plnění, a rovněž jej informuje o možnostech sankcí a možného odnětí dítěte z péče, v případě, že v neplnění rodičovské odpovědnosti bude pokračovat. Soud také může pověřit OSPOD, aby se pokusil vést dotyčného rodiče k nápravě bez výkonu rozhodnutí. V případě, že rodič nerespektuje pokyny, a i nadále neplní své povinnosti, může být sankcionován, a to i opakovaně, až do výše 50 000,- Kč. Pokud rodič nerespektuje stanovená opatření a je předpoklad, že i nadále respektovat nebude, bude soudem nařízeno odebrání dítěte z péče rodiče (Evropská soudní síť, 2020).

4.3.3 OSPOD jako kolizní opatrovník

Úloha kolizního opatrovníka v soudním řízení je především hájit nejlepší zájem dítěte, a být tak nestranným účastníkem, který soudu předkládá, co bude v projednávané věci pro dítě nejlepším řešením (Hofschneiderová, 2020). Dle Průvodce pro rodiče v náročné životní situaci (2019) vykonává kolizní pracovník OSPOD roli zástupce nezletilých dětí, který je povinen dítěti sdělovat potřebné informace a ptát se na jeho vlastní názory, které předkládá k soudu. Hofschneiderová (2020) uvádí, že kolizní opatrovník vystupuje jako odborná osoba, která vyhodnocuje a prezentuje potřeby dítěte. Dle ní je kolizní opatrovník více asistentem soudu než dítěte, především z toho důvodu, že obsah této role se ztotožňuje s funkcí soudního znalce, s tím rozdílem, že kolizní opatrovník ve věcech úpravy poměrů dítěte poskytuje sociální odbornou pomoc, zatímco soudní znalci pomoc psychologickou, psychiatrickou či jinou, která se zabývá potřebami a duší člověka (Hofschneiderová, 2020). Oproti tomu Průvodce pro rodiče v náročné životní situaci (2019) považuje za hlavní zásadu výkonu kolizního opatrovníka rovnost účastníků v soudním řízení. Dle něj není povinností jednat v zájmu rodičů a nemá pravomoc rozhodovat o budoucích poměrech v opatrovnickém řízení. Jeho funkcí je především předkládat návrhy, prosazovat je v nejlepším zájmu dítěte a zastupovat jej v soudním řízení. OSPOD jako kolizní opatrovník řeší zájmy dítětem, nikoliv rodičů, neboť z rodičovské odpovědnosti vyplývá, že právě rodiče jsou ti, kteří by se měli v otázkách výchovy a péče shodnout, vzájemně spolu komunikovat a respektovat jeden

druhého (Průvodce pro rodiče v náročné životní situaci, 2019). Hofschneiderová (2020) tvrdí, že kolizní opatrovník nemá být ten, kdo dítěti rozumí, naopak by měl být ten, kdo dítě naslouchá. Aby byla zachována lidská důstojnost dítěte, měl by být kladen důraz především na jeho vlastní vůli, nýbrž blaho. V soudním řízení by tak neměl prosazovat své návrhy a závěry, ale pohledy a přání samotného dítěte (Hofschneiderová, 2020). I průvodce pro rodiče v náročné životní situaci (2019) dbá na to, aby byla náležitě věnována pozornost na vyjádření dítěte, jeho úvahy a přání, aby nebyl narušen jejich citový a psychický vývoj. Během soudního řízení není dovoleno rodičům nahlížet do spisové dokumentace kolizního opatrovnictví z důvodu, že jejím obsahem jsou dokumenty přijímané ze strany soudy a vlastní činnost OSPOD. Dle Hofschneiderové (2020) je hlavní podstatou kolizního opatrovníka navázat osobní vztah s dítětem, prostřednictvím kterého bude docházet ke vzájemné komunikaci a zjišťování patřičných informací. Průvodce pro rodiče v náročné životní situaci (2019) považuje za hlavní myšlenku kolizního opatrovnictví směřování pozornosti k potřebám dítěte, nikoli k právům jeho rodičů.

5 Cochemská praxe

Cochemská praxe, nazývaná též Cochemský model, se zabývá novou interdisciplinární formou pro řešení konfliktů během rozchodu nebo rozvodu rodičů, jejíž cílem je posílit rodičovskou odpovědnost a zároveň patřičně zohlednit potřeby zúčastněných dětí (Füschle-Voigt, 2012). Hlavním záměrem je, aby rodiče v zájmu dítěte došli ke vzájemné shodě a komunikaci, díky které mají možnost řádně vykonávat svou rodičovskou odpovědnost (Rudolph, 2009). Tento model vznikl v devadesátých letech minulého století v německém městě Cochem-Zell, které se nachází ve spolkové zemi Porýní - Falcko. Jejím zakladatelem je Jürgen Rudolph.

5.1 Principy cochemské praxe

Organizace cochem.cz (© 2021) na svých stránkách definuje čtyři základní principy tohoto cochemského modelu:

- Rozhodnutí patří do rukou rodičů
- Všechny profese jsou si rovny
- Respekt, komunikace, orientace na perspektivu dítěte
- Koordinovaný postup.

5.1.1 Rozhodnutí patří do rukou rodičů

Na stránkách organizace cochem.cz (© 2021) se uvádí, že v moment, kdy se začne řešit rozchod nebo rozvod rodičů, chce vyjít rodič jako ten jediný a nejlepší za předpokladu, že se chce o dítě starat, pečovat a trávit s ním každou volnou chvíli. Avšak takový postoj nikdy nebude vést ke smířčímu jednání a dohodě. Rodiče potřebují být respektováni ve své roli a nabyt vědomí, že jsou oba pro své dítě důležití a dítě je má rádo. Dalším důležitým bodem je důvěra, kdy jsou rodiče podpořeni v tom, že tento konflikt zvládnou vyřešit. Také pomoc ze strany institucí je pro rodiče klíčová, protože je potřeba jednat především v zájmu dítěte. Posledním krokem tohoto principu je zplnomocnit rodiče k tomu, aby se opět mohli ujmout své společné rodičovské odpovědnosti (Principy cochemské praxe, © 2021).

5.1.2 Všechny profese jsou si rovny

Tento princip poukazuje na rovnocennost všech profesí zainteresovaných do řešení sporu mezi rodiči tak, aby se zachovalo blaho a zájem dítěte. Díky spolupráci, která je mezi

jednotlivými profesemi navázána, může tak vždy vstoupit ta profese, která je aktuálně nejvíc potřebná. Díky této spolupráci se zkracuje čas řešení problému a maximalizuje se efekt uplatnění dané profese co se času, kapacity, schopností a know-how týká (Principy cochemské praxe, © 2021).

5.1.3 *Respekt, komunikace, orientace na perspektivu dítěte*

Jde o základní body, které se uplatňují jak v rámci spolupráce s rodiči, tak v kooperaci profesí (Principy cochemské praxe, © 2021).

5.1.4 *Koordinovaný postup*

Je důležité, aby do řešení rodičovského sporu zasahovala právě ta profese, která je zrovna nejvíce přínosná. Vstupy jednotlivých profesí do konkrétního sporu, je třeba zkoordinovat – jedná se především o profese soudce, pracovníků OSPOD, advokátů, ale i pomáhající profese (Principy cochemské praxe, © 2021).

5.2 *Role profesí*

Nedílnou součástí a důležitou rolí v životě dítěte jsou rodiče, kteří by měli převzít svou zodpovědnost a za pomoci ostatních profesí společně rozhodnout o životě rozdělené rodiny v budoucnu. Hlavní cíl všech profesí by měl směřovat k tomu, aby byli dítěti zachováni oba rodiče, kteří s pomocí znovu nabudou své rodičovské odpovědnosti (Nováková, 2015).

Role profesí popisuje na svých stránkách organizace cochem.cz (© 2021). Jako první je zmiňována role soudu. Soud má za úkol zplnomocnit rodiče k tomu, aby se opět mohli ujmout své společné rodičovské odpovědnosti, směřovat rodiče, aby dbali na zájem dítěte a ukázat jim možnosti odborné pomoci, které by bylo vhodné využít. Ze své autoritativní pozice může na rodiče zatlačit a objasnit jim, jak s jejich rodičovskými kompetencemi naloží. Dalším úkolem soudu je pak jmenovat OSPOD jako kolizního opatrovníka, zvolit soudního znalce a určit další kroky v řízení jako je např. vymezení termínů, kdy budou jednání probíhat, doporučit využití poradenské péče, mediace apod. Oproti obvyklému postupu soudu při projednávání rodičovského konfliktu přináší tento model různé změny. Příkladem může být efektivita práce, kdy se délka sporu zkracuje a mnohem lépe fungují dohody mezi rodiči. Pokud jsou rodiče otevřeni vzájemné dohodě, soud k tomuto při hodnocení rodičovských kompetencí přihlíží. Také dbá na to, jak rodič vystupuje,

zda je ochotný spolupracovat a komunikovat s druhým rodičem a odborníky či schopný přistoupit na dohodu a udržet ji (Role profesí, © 2011).

Jako druhou roli uvádí organizace cochem.cz (© 2011) roli OSPOD. Úloha OSPOD spočívá především ve zprostředkování informací rodičům, pro které se stává důležitým partnerem. OSPOD by také měl iniciovat dohodu mezi rodiči, ukázat možnosti využití odborné pomoci a uskutečňovat společné pravidelné schůzky na pracovišti SPOD. I pro OSPOD přináší tento systém změny, především mizí snaha manipulovat nebo zavalovat pracovníka novými návrhy či dodávání důkazů o tom, že druhý rodič je horší apod. (Role profesí, © 2011).

Hlavní rolí advokáta, coby třetího z profesí patřícího do sítě, je skoncování s cílem výhry sporu se svým klientem, neboť za největší vítězství se považuje společná dohoda obou rodičů (Nováková, 2015). V Německu je motivací uzavřít případ v co nejkratší době, neboť je zde advokátům vyplácena odměna. V případech, že přispějí k uzavření dohody mezi rodiči, částka se navyšuje (Barvíková, 2021).

Čtvrtou zmiňovanou profesí je soudní znalec, který se s rodiči snaží najít společnou dohodu prostřednictvím terapie. Je třeba brát v potaz, že i s lidmi, kteří spolupráci odmítají, je možné úspěšně pracovat. V ČR však povinnost terapeutické péče prozatím neexistuje (Nováková, 2015).

Poslední profesí, jenž je třeba zmínit, je mediátor. V ČR však není mediace začleněna do vzájemné spolupráce. Tam, kde Cochemský model v praxi používají, využívají místo mediátora služby jednotlivých poraden. Úlohou poraden je mimo jiné přesvědčit rodiče, že existuje východisko tohoto konfliktu, a tak rodiče motivovat k řešení vzniklé situace, přičemž rodičům poskytnou výčet možností využití odborné pomoci. V případě, že spor mezi rodiči přetrvává, je možné do sezení zapojit i dítě a zdůraznit tak jeho potřeby. Zapojení poraden do Cochemské praxe přináší poradnám vyšší procento návštěvnosti, tedy využití této možnosti odborné pomoci (Role profesí, © 2011).

5.3 Cochemská úmluva

Cochemské úmluvě předcházela v roce 1992 Cochemská konference, které se zúčastnili odborníci profesí, kteří se podílejí na řešení rodičovských sporů. Jedná se o již zmíněné profese, popsané v předchozí kapitole. Cílem této konference bylo představit profesi jednotlivce a zároveň hlouběji poznat profese ostatních zúčastněných (Rogalewiczová, 2015). Barvíková (2021) uvádí, že názory zúčastněných na jednotlivé profese byly velmi kritické, vytýkaly se špatné pracovní postupy, avšak nakonec bylo zjištěno, že tyto

připomínky pramení ze vzájemné neznalosti a nevědomosti náplně práce zmíněných profesí. Závěrem konference byla jasná shoda na vytvoření propojeného celku a navázání vzájemné spolupráce. V roce 1993 byla uzavřena Cochemská úmluva, jejíž obsahem je stanovený cíl, cesta, metoda a vzájemná spolupráce, která pramení v povinnostech jedné profese vůči druhé (Barvíková, 2021). Dle Rudolpha (2015) je základem této Úmluvy rovnocennost jednotlivých profesí, které se navzájem doplňují, neboť jakmile ve vzájemné spolupráci jedna z profesí nebude participovat, nebude fungovat celá síť. Ke změně dochází prostřednictvím Úmluvy u pracovníků OSPOD, kteří před soudním jednáním zahájí spolupráci se všemi členy dotčené rodiny. S tím se pojí i účast na všech soudních jednání, díky které nemusí zpracovávat písemné zprávy. Další rozdíl vázaný touto Úmluvou je zamezení konfliktních strategií ze stran advokátů ve věcech úpravy styku rodiče s dítětem. V praxi je běžné, že se advokát snaží všemi silami zastupovat svého klienta a konflikt vyostřuje, namísto aby jej směřoval ke smířčímu jednání (Rudolph, 2015). Dle Barvíkové (2021) bude vzájemnou spoluprací jednotlivých profesí důsledně monitorována perspektiva dítěte, spočívající v jeho přáních, potřebách a celkového vnímání situace, oproti neurčitého zájmu dítěte. Cílem je, aby se rodiče vzájemně dohodli na výchově dítěte a oba vykonávali řádně svou rodičovskou odpovědnost (Barvíková, 2021).

5.4 Cochemská praxe v ČR

V České republice začala být Cochemská praxe uplatňována teprve nedávno. O šíření osvěty tohoto modelu se v ČR snaží zejména Ústav pro mezinárodně právní ochranu dětí a spolek cochem.cz. Do České republiky se Cochemský model rozšířil z Německa. Jako první jej zde začal uplatňovat Okresní soud v Novém Jičíně v roce 2016. Zde byla v tomto roce z iniciativy soudce Vladimíra Poláka vytvořena skupina, která se skládá z opatrovnických soudců; zástupců všech OSPOD, kteří spadají do soudního obvodu; pracovníků krajského úřadu; pracovníků Ministerstva práce a sociálních věcí a zástupců poradenských a mediačních služeb (Barvíková, 2021).

V ČR se zdá zavedení Cochemského modelu do praxe poněkud složitější, neboť právní úprava v našem státě je odlišná od právní úpravy v Německu. Killarová (2015) poukazuje na konkrétních 6 rozdílech:

- 1) Zásada přednosti a urychlení – případ by měl být projednán co nejrychleji, pokud nedojde k vyřešení dané věci na prvním jednání, je třeba, aby s rodinou

začala spolupracovat poradna, neboť dojde-li k protažení soudního řízení, může nejistota stran vyvolat zhoršení vzájemných vztahů

- 2) Specializace advokátů – zatímco čeští advokáti usilují především o výhru v dané kauze, v Německu usilují o férové jednání, objasnění a vyřešení dané věci
- 3) Oddělená role OSPOD a opatrovníka dítěte – zatímco v ČR je kolizní opatrovník jmenován automaticky, v Německu jsou zákonem stanovené případy, ve kterých je vyžadováno jmenování opatrovníka, zpravidla se jedná o odborníka s psychologickým či právnickým vzděláním, který činí úlohu advokáta dítěte
- 4) Úzká spolupráce orgánů péče o děti a mládež, soudů a poraden – v Německu mezi těmito institucemi dochází k vzájemnému propojení a úzké spolupráci, rodičům tímto poskytují kompletní servis, zatímco v ČR rovněž může být rodičům doporučena soudem či OSPOD návštěva poraden, ovšem odborníka či instituci si musejí najít rodiče sami, což se může při špatné komunikaci jevit jako problém
- 5) Výrazně odlišná role soudních znalců – v Německu lze soudního znalce označit jako terapeuta, který intenzivně s rodinou pracuje a je vyžadován pouze v případě, kdy selhává vzájemná komunikace mezi rodiči i pomoc prostřednictvím odborníků a poraden
- 6) Soudy zohledňují přístup rodičů při řešení konfliktu – v ČR je dle NOZ (§907) pro soud stěžejní skutečnost, který z rodičů je schopen přistoupit na dohodu ohledně výchovy dítěte. V Německu toto právní úprava neobsahuje, neboť je považována za jednu z povinností, které rodiče vůči dítěti mají.

Barvíková (2021) však uvádí, že praktikovat Cochemský model v ČR je možné i za stávajících právních podmínek. Novojičínsko potvrzuje, že zavedení toho modelu do praxe je úspěšné, neboť dochází k uzavírání dohod mezi rodiči. Od roku 2017 začal do své praxe zahrnovat prvky Cochemu i Okresní soud v Mostě (Barvíková, 2021).

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo co nejsrozumitelněji popsat a seznámit čtenáře s problematikou výkonu rodičovské zodpovědnosti. Vzhledem k tomu, že nemám právnické vzdělání, bylo i pro mě velice těžké porozumět legislativě pojednávající o RZ, nicméně cíl práce byl dle mého názoru naplněn.

Vzhledem k oboru, který studuji jsem na celou problematiku výkonu RZ nahlížela z pozice sociálního pracovníka. Díky tomuto pohledu jsem se snažila do práce začlenit i činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jeho postup při řešení této problematiky a kroky směřující k uvědomění si co je obsahem tohoto pojmu. Vzhledem k tomu, že náplň sociálního pracovníka spočívá v komunikaci s lidmi, kteří nemají ve většině případů příslušné vzdělání směřující k pochopení právní úpravy, je potřeba, aby byl sociální pracovník schopen sdělit informace v takové formě, která bude pro tuto cílovou skupinu srozumitelná. I ve své práci jsem se snažila o to, aby informace byly sdělovány takovým způsobem, který by vedl k jejich pochopení a zároveň objasnění náplně práce sociálního pracovníka.

V návaznosti na složité uchopení právní úpravy, bych uvítala, kdyby se do praxe v České republice více začleňoval Cochemský model, který umožňuje získat informace o náplni práce jednotlivých profesí – soudce, advokáta, OSPODu, soudního znalce a mediátora. Jako největší výhodu plynoucí z tohoto modelu vnímám upřednostňování verbální komunikace. V běžné praxi jsou zprávy o konkrétním případě předkládány soudu písemnou formou, při které může lehce dojít ke špatnému pochopení sdělených informací či zvolených postupů, a tak ke zbytečnému a zdlouhavému jednání mezi jednotlivými institucemi. Ke komunikačnímu šumu může dojít i v důsledku neznalosti náplni práce zmíněných profesí. Jako další výhodu spatřuji v Cochemském modelu to, že své náplně si jednotlivé profese navzájem sdělí, popř. objasní a snáze tak najdou vhodné východisko v konkrétní věci. Za těchto předpokladů je větší šance dosáhnout dohody mezi rodiči, díky které je zachován nejlepší zájem dítěte.

Seznam použitých zdrojů

1. BARVÍKOVÁ, J., 2021. *Cochemská praxe* [online]. Praha: sancedetem.cz, ISSN 1805-8876. [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cochemska-praxe#vyhodiska-cochemske-praxe>
2. CIBIENOVÁ, M., 2016. *Zásahy do rodičovské odpovědnosti* [online]. Praha: Česká advokátní komora. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zasahy-do-rodicovske-odpovednosti>
3. Cochemská praxe, © 2011. *Role profesí*. [online]. Praha: Cochem.cz, z.s. [cit. 2021-04-29]. Dostupné z: <https://www.cochem.cz/wordpress/o-cochemske-praxi/>
4. České republiky, částka 53. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-94>
5. ELIÁŠ, K., SVATOŠ, M., 2017. *Občanský zákoník: úplné znění*. ÚZ. Ostrava: Sagit, 319 s. ISBN: 978-80-7488-201-2.
6. Evropská soudní síť, © 2020. *Rodičovská zodpovědnost – Česká republika* [online]. [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_parental_responsibility-302-cz-cs.do?member=1&fbclid=IwAR2IvO7pluWABl-uGn1oBV5EAPE29CwgGqvTwQQ0LfXCXepDh432GMdq-xU#toc_3
7. FLORIÁNOVÁ, A., 2021. *Omezení rodičovských povinností – jak v dané situaci jednat a jak dosáhnout nápravy?* [online]. Praha: sancedetem.cz, ISSN 1805-8876. [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/omezeni-rodicovskych-povinnosti-jak-v-dane-situaci-jednat-jak-dosahnout-napravy>
8. FÜCHSLE-VOIGT, T., 2012. The cochem model: Two decades of interdisciplinary cooperation on family conflicts – Stocktaking and retrospective [online]. In: *Familiendynamik*. [cit. 2021-04-14]. ISSN: 03422747 Dostupné z: <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-84859792586&origin=resultslist&sort=plf-f&src=s&nlo=&nlr=&nls=&sid=ef39240212f472fef387f60520af81d7&sot=a&sdt=cl&cluster=solang%2c%22German%22%2ct&sl=12&s=cochem+model&replpos=1&citeCnt=1&searchTerm=#corrAuthorFooter>
9. GROSSOVÁ, Z., 2006. *Rodičovská zodpovědnost*. Brno. Diplomová práce. PrF MU. [online]. [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/jv0b2/Diplomova_prace-konecna_verze.pdf

10. HOFSCHEIDEROVÁ, A., 2020. *O roli kolizního opatrovníka dítěte v soudním řízení o péči, respektive o úpravě poměrů dítěte* [online]. Praha: epravo.cz, a.s. ISSN 1213-189X. [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/o-rolu-kolizniho-opatrovnika-ditete-v-soudnim-rizeni-o-peci-respektive-o-uprave-pomeru-ditete-110853.html>
11. HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L., a kol., 2014. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-§975)*, komentář, 1. vydání, Praha: C.H. Beck 1380 s. ISBN:978-80-7400-503-9
12. HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L., a kol., 2017. *Rodinné právo*, 2. vydání. Praha: C.H. Beck. 400 s. ISBN: 978-80-7400-644-9400
13. Kancelář veřejného ochránce práv, © 2021. *I dítě z dětského domova si může vybrat školu* [online]. [cit. 2021-03-22]. Dostupné z: <https://deti.ochrance.cz/muzu-si-vybrat-stredni-skolu/>
14. KARTUSOVÁ, A., 2020. *Výlučná péče* [online]. Praha: mylaw s.r.o. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: <https://www.mylaw.cz/clanek/vylucna-pece-487>
15. KAUSTA, P., © 2016. *Péče o dítě po rozvodu manželství* [online]. Ostrava: Český právní servis s.r.o. [cit. 2021-04-26]. Dostupné z: <https://www.pravnilinka.cz/obcansky-zakonik/pece-o-dite-po-rozvodu-manzelstvi>
16. KRAVCHUK, N., 2021. Privacy as a New Component of “The Best Interests of the Child” in the New Digital Environment [online]. In: *The International Journal of Children’s Rights*. [cit. 2021-04-29]. DOI: 10.1163/15718182-29010006 Dostupné z: https://brill.com/view/journals/chil/29/1/article-p99_99.xml
17. KRUK, E., 2011. A Model Equal Parental Responsibility Presumption in Contested Child Custody [online]. In: *The American Journal of Family Therapy*. [cit. 2021-03-14]. DOI:10.1080/01926187.2011.575341 Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01926187.2011.575341>
18. KŘEPSKÝ, D., © 2011. *Rodičovská odpovědnost z pohledu dětského domova v praxi* [online]. [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=temata/archiv/rodicovska-zodpovednost.html&comment=16>

19. MACELA, M., © 2021. *Náhradní rodinná péče a nový občanský zákoník* [online]. Praha: Nadace J&T. [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/nahradni-rodinna-pece/system-nahradni-rodinne-pece-v-cr/prehled-legislativy/novy-obcansky-zakonik/>
20. Ministerstvo práce a sociálních věcí, © 2019. *Formy náhradní rodinné péče* [online]. [cit. 2021-04-25]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>
21. MOTEJL, O. et al., 2007. Rodina a dítě [online]. In: *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv*. [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/Publikace/sborniky_stanoviska/Rodina_a_dite.pdf
22. Nález Ústavního soudu ze dne 12.9.2014, sp. zn. I. ÚS 2643/13 [online]. Brno. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/uscr/i-us-2643-13-2>
23. Nález Ústavního soudu ze dne 15.5.2018, sp. zn. II. ÚS 1191/17 [online]. Praha. [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/uscr/ii-us-1191-17-3>
24. PAROULKOVÁ, JURDIČOVÁ, J., 2019. *Rodič a dítě z pohledu práva – pojem „rodičovské odpovědnosti“* [online]. Boskovice: Čtrnáctidenník RegionPress [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <http://www.regionpress.cz/default.aspx?ID=22141>
25. *Průvodce pro rodiče v náročné životní situaci*, 2019. [online]. Hradec Králové: odbor sociálních věcí a zdravotnictví ISBN: 978-80-87637-40-1. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: https://www.hradeckralove.org/assets/File.ashx?id_org=4687&id_dokumenty=70501&fbclid=IwAR2-eK2Jdp3DKUvFD2zXnY_kjWqPbtvq9CKPO0qYxQjX3VWsTG4DLQsA4-A
26. Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti. [cit. 2021-04-27]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickyh-listu.html>
27. Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí, 2020. [online]. Praha: MPSV. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>
28. ROGALEWICZOVÁ, R., CIRBUSOVÁ, M., 2015. Cochemská praxe v České republice dítě [online]. In: Killarová, T., Nováková M., *Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí*. [cit. 2021-

- 04-16]. Dostupné z: https://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/Realizovane_PROJEKTY/2_Rozvoj_partnerstvi_v_oblasti_mezinarodni_spoluprace/Sborniky/Cochemska_praxe_v_CR.pdf
29. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.3.2012, sp. zn. 30 Cdo 1686/2011 [online]. Praha. [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/30Cdo1686/2011>
30. Rudolph, J., 2009. *Ty jsi moje dítě* [online]. [cit. 2021-04-28]. Dostupné z: <http://www.cochem.pro/ty-jsi-moje-dite.pdf>
31. Sdělení Federálního ministerstva zahraničí č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, 1991. In: *Rodinné právo: Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dítěte; Registrované partnerství*: redakční uzávěrka 1.8.2017. ÚZ. Ostrava: Sagit. 121-130. ISBN 978-80-7488-237-1.
32. Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 91/2005 Sb., Úmluva o styku s dětmi, 2005. In: *Rodinné právo: Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dítěte; Registrované partnerství*: redakční uzávěrka 1.8.2017. ÚZ. Ostrava: Sagit. 178-183. ISBN 978-80-7488-237-1.
33. SPOUSTOVÁ, I., 2021. *Střídavá péče – pro, proti a proč?* [online]. Praha: sancedetem.cz, ISSN 1805-8876. [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/stridava-pece-pro-proti-proc>
34. STROUS, M., 2007. Post – Divorce Relocation: In the Best Interest of the Child? [online]. In: *South African Journal of Psychology*. [cit. 2021-03-14]. DOI: 10.1177/008124630703700202 Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/008124630703700202>
35. ŠÍNOVÁ, R., WESTPHALOVÁ, L., KRÁLÍČKOVÁ, Z., a kol., 2016. *Rodičovská odpovědnost*, Praha: Leges, 352 s. ISBN: 978-80-7502-179-3
36. ŠTĚRBA, A., 2020. *Neshoda rodičů v otázce vzdělání dítěte z pohledu školy, resp. řízení o přijetí ke studiu* [online]. Praha: epravo.cz, a.s. ISSN 1213-189X. [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/neshoda-rodicu-v-otazce-vzdelani-ditete-z-pohledu-skoly-resp-rizeni-o-prijeti-ke-studiu-111108.html>

37. WILKES, J., 2021. 'Child's time': Kinship carers' use of time reference to construct parental identities [online]. In: *Journal of Pragmatics*. [cit. 2021-03-20]. ISSN 0378-2166 Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0378216621000011?via%3Dihub>
38. Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, 1993. [online]. [cit. 2021-03-12]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 1. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>
39. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, 2013. [online]. [cit. 2021-03-20]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 112. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-292>
40. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, 1999. In: *Rodinné právo: Sociálně-právní ochrana dětí; Mezinárodněprávní ochrana dětí; Registrované partnerství: redakční uzávěrka 1.8.2017*. ÚZ. Ostrava: Sagit. 36-102. ISBN 978-80-7488-237-1.
41. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, 2004. [online]. [cit. 2021-03-20]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 174. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-500>
42. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, 1963. [online]. [cit. 2021-04-23]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 53. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-94>

Seznam tabulek

Tabulka 1: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech pozastavení rodičovské odpovědnosti v roce 2019

Tabulka 2: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech omezení rodičovské odpovědnosti v roce 2019

Tabulka 3: Přehled pravomocných rozhodnutí soudů ve věcech zbavení rodičovské odpovědnosti v roce 2019

Tabulka 4: Přehled pravomocných rozhodnutí soudu ve věcech obnovení rodičovské odpovědnosti v roce 2019

Tabulka 5: Přehled počtu zásahů do rodičovské odpovědnosti za rok 2020

Seznam zkratk

ČR – Česká republika

DD – dětský domov

JČ – jižní Čechy

JM – jižní Morava

NOZ– zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění

odst. – odstavec

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

OÚ – obecní úřad

OZO – zákon č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský

písm. - písmeno

RO/RZ – rodičovská (z)odpovědnost

SČ – severní Čechy

SM – severní Morava

sp. zn. – spisová značka

SPOD – Sociálně-právní ochrana dětí

StČ – střední Čechy

ÚS – Ústavní soud

VČ – východní Čechy

ZČ – západní čechy

ZOR – zákon č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů